

EKONOMICKÉ NÁSTROJE V PRÁVU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

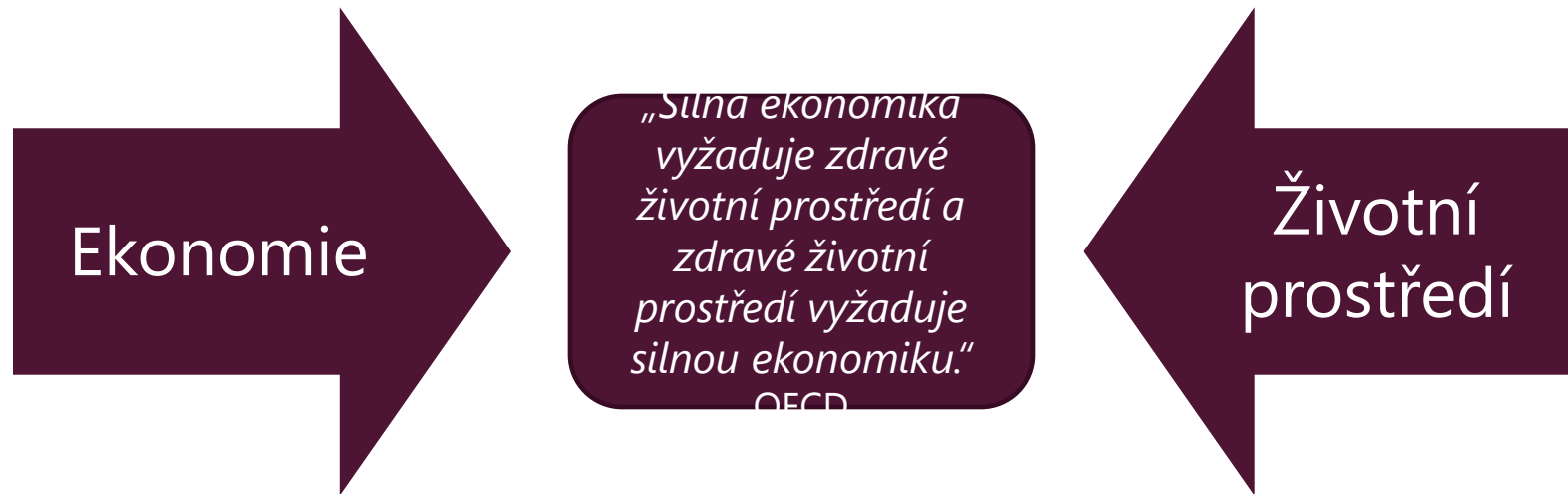
JUDR. JANA TKÁČIKOVÁ, PH.D.

OSNOVA

- Východiska
 - Environmentální ekonomie
 - Principy ochrany životního prostředí
- Charakteristika ekonomických nástrojů
 - pojem
 - funkce
 - klasifikace
- Jednotlivé druhy ekonomických nástrojů
- Zdroje financování ochrany životního prostředí
- Zhodnocení – výhody/nevýhody; rizika

EKONOMIZACE OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

- <https://ekolist.cz/cz/kultura/zpravy-kultura/pokud-by-prumysl-platil-za-prirodni-zdroje-nikdy-by-nebyl-ziskovy>

EKONOMIZACE OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

- Životní prostředí z ekonomického pohledu
 - Obnovitelné a neobnovitelné zdroje pro ekonomickou činnost
 - Stanoviště pro lidské činnosti
 - Místo pro ukládání zbytkových látek z výroby a spotřeby
 - Spotřební materiální a imateriální statky
- Zákon vzácnosti
 - Neomezené potřeby, omezené statky
 - Únosná míra zatížení

VÝCHODISKA - EKONOMICKÉ TEORIE VE SLUŽBÁCH OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

- Selhání trhů
 - Veřejné statky – neocenitelná vzácnost
 - Nevylučitelnost z užívání
 - Tragédie obecní pastviny
 - účinná struktura vlastnických práv
 - Externality
 - Nezamýšlené dopady výroby nebo spotřeby do sféry jiných subjektů, aniž by byly kompenzovány
 - Negativní nebo pozitivní
- Selhání vlády
 - Rozhodování jednotlivců, lobbying
 - Teorie veřejné volby
- Optimum kvality (znečištění) životního prostředí
 - Společenská volba
 - Minimalizace ekonomických škod ze znečištění ŽP a současně nákladů na ochranu životního prostředí

TRAGEDY OF COMMONS

GIVE A MAN A FISH, HE EATS FOR A DAY. TEACH A MAN TO FISH, HE EATS FOR A LIFETIME.

OVERFISH AND SOON NO ONE EATS.

Mike Kiefe THE DENVER POST 3.20.11

ENVIRONMENTÁLNÍ EKONOMIE

- Jak maximalizovat životní úroveň společnosti (kombinací spotřebních statků a kvality životního prostředí)?
- Jak zvýšit racionalitu, efektivnost a spravedlnost státní politiky životního prostředí?
- Jak dosahovat politicky stanovené environmentální cíle s co nejnižšími společenskými náklady?
- Jak dosahovat s dostupnými finančními prostředky co nejvyšší environmentální efekty?
- Jak integrovat politiku životního prostředí s ostatními hospodářskými politikami?
- Jak hodnotit trvale udržitelný rozvoj a sladit cíle ekonomické a sociální s cíli environmentálními?

VÝCHODISKA – PRINCIPY OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

- Princip znečišťovatel platí
 - Povinnost nést náklady na preventivní opatření a kontrolu znečištění (*sensu stricto*)
 - Povinnost nést náklady na administrativní opatření orgánů veřejné správy
 - Povinnost nést náklady na nápravu škod způsobených znečištěním, včetně havarijního
- Princip odpovědnosti původce
- Princip ekonomické stimulace

- Princip integrované ochrany životního prostředí
- Princip prevence

VÝCHODISKA - PRINCIP ZNEČIŠŤOVATEL PLATÍ

- Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí
- **Za znečišťování** životního prostředí, případně jeho složek a za hospodářské využívání přírodních zdrojů **platí** fyzické nebo právnické osoby daně, poplatky, odvody a další platby, stanoví-li tak zvláštní předpisy.
- Zvláštní předpisy stanoví, kdy mohou být právnické nebo fyzické osoby, které chrání životní prostředí nebo využívají přírodní zdroje v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, **zvýhodněny** úpravami daní a odvodů nebo poskytováním úvěrů a dotací.
- Nástroji ochrany životního prostředí jsou také **fondy** životního prostředí; podrobnosti stanoví zvláštní předpisy.

VÝCHODISKA – 7. AKČNÍ PROGRAM EU

ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY Č. 1386/2013/EU

- Unie a členské státy budou muset nastolit vhodné podmínky pro zajištění řádného řešení environmentálních externalit, včetně správných tržních signálů pro soukromý sektor; vše s náležitým ohledem na případné nepříznivé sociální dopady.
- To bude znamenat systematičtější uplatňování zásady „znečišťovatel platí“, zejména postupným ukončováním dotací, které škodí životnímu prostředí, na úrovni Unie a členských států, vedeným Komisí, s použitím přístupu založeného na aktivní činnosti, mimo jiné prostřednictvím evropského semestru a se zvážením fiskálních opatření na podporu udržitelného využívání zdrojů, například přesunu daňové zátěže z trhu práce na znečištění.
- Jelikož přírodní zdroje jsou stále vzácnější, ekonomické výnosy a zisky spojené s jejich vlastnictvím nebo výhradním využíváním se mohou zvýšit. Veřejná intervence, která zajistí, aby tyto výnosy nebyly nadměrné a aby byly zohledněny externality, povede k účinnějšímu využívání těchto zdrojů, napomůže předcházet narušení trhu a bude zdrojem veřejných příjmů.
- Na úrovni Unie a na úrovni vnitrostátní by měly být ve větší míře využívány další tržní nástroje, například platby za ekosystémové služby, podporující zapojení soukromého sektoru a udržitelnou správu přírodního bohatství.

VÝCHODISKA - STÁTNÍ POLITIKA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

USNESENÍ VLÁDY Č. 60/2013

- Optimalizovat nastavení podpor v oblasti životního prostředí (PRV, Operační programy, národní programy aj.) s cílem posílit pozitivní synergické efekty v oblasti životního prostředí a vyloučit negativní dopady a také podporovat informovanost o možnostech čerpání těchto podpor
- Zavést hodnocení možných negativních dopadů na životní prostředí do procesu přípravy nových podpor (např. dotačních programů, daňových zvýhodnění) na základě metodiky, kterou zpracuje MŽP, a tím zabránit nežádoucímu zavádění podpor s významnými negativními dopady na ŽP
- Pravidelně analyzovat efekty poplatků ve složkových zákonech a v případě potřeby navrhnout jejich úpravu s ohledem na dosahování cílů SPŽP
- „Pokrok směrem k zelenému růstu bude vyžadovat nákladově efektivnější environmentální politiky a lepší využívání finančních prostředků EU," uvádí OECD.
 - https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ceska-republika-nejvetsi-znecistovatele-mezi-vyspelymi-staty_1807161525_mat

NÁSTROJE OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Administrativní

Ekonomické

Nástrojový mix

Dobrovolné dohody

Přímé aktivity státu

NÁSTROJOVÝ MIX

- Politika životního prostředí
 - **identifikace a definování** environmentálních problémů
 - **stanovení cílů**, které by měly být jejich řešením dosaženy
 - **návrh** optimálního **souboru nástrojů** (vytváření nástrojového mixu)
 - modelové **hodnocení environmentální účinnosti a ekonomické efektivity**, včetně nákladové efektivity, jednoduché aplikace, souladu s mezinárodními závazky, distribučního efektu, působení ex ante, stimulativity, flexibility

EKONOMICKÉ NÁSTROJE - CHARAKTERISTIKA

- ekonomická povaha nástrojů a environmentální charakter
- využívají hmotné zainteresovanosti subjektu znehodnocujícího životní prostředí a snaží se ho přimět k požadované akci ovlivňováním jeho ekonomické pozice
 - podněcují adresáta k environmentálně vhodnému chování
 - vytvářejí tlak na zavádění a rozvoj technologií, popřípadě výrobků, jež budou šetrnější vůči životnímu prostředí
 - vytvářejí zdroje finančních prostředků na ochranu životního prostředí
- vazba na právně dovolené chování
 - nejde o náhradu škody ani trestání

EKONOMICKÉ NÁSTROJE - CHARAKTERISTIKA

- Nepřímé působení na chování subjektů
 - Možnost volby chování dle kritérií
 - Ekologická vhodnost (určující pro společnost)
 - Ekonomická výhodnost (určující pro adresáta)
 - Soulad – win-win solution
- Doplnění administrativních nástrojů, proč?
 - Nedostatky administrativních nástrojů
 - Vysoké náklady, nízká účinnost, plošné působení
 - Obranná reakce znečišťovatelů, byrokratická zátěž
- Eliminace selhání trhu
 - Životní prostředí jako veřejný statek
 - Nevylučitelnost ze spotřeby
 - Nemožnost určení tržní ceny
- Internalizace negativních externalit
 - Vnější doprovodné efekty ekonomické činnosti subjektu (znečišťovatel), jejichž důsledky (náklady) nesou třetí osoby (společnost)
 - Zahrnutí nákladů znečištění do výrobních nákladů znečišťovatele

EKONOMICKÉ NÁSTROJE - FUNKCE

■ Primární

■ Motivační (stimulační)

- Ekonomická výhodnost a ekologická vhodnost chování
- Pozitivní a negativní nástroje

■ Akumulační

- Soustředování finančních prostředků za účelem ochrany životního prostředí

■ Sekundární

■ Internalizační

- Dodatkové ekonomické zatížení
- Projev PPP

■ Fiskální

- Soustředování finančních prostředků bez účelové vázanosti

■ Kompenzační

■ Zajišťovací

KLASIFIKACE

- Dle způsobu působení
 - Negativní a pozitivní
- Dle převažující funkce
 - Motivační, akumulací, kompenzační,...
- Dle oblasti působení
 - Ochrana ovzduší, vod, přírody,...
- Dle formy
 - Platební
 - Tržně orientované
 - Výdaje veřejných rozpočtů
 - Pojištění a finanční rezervy
 - Depozitně-refundační systémy
 - Dobrovolné nástroje ekonomické povahy

KLASIFIKACE DLE OECD

- Poplatky
 - Ekologické daně
 - Finanční podpory
 - Depozitně refundační systémy
 - Obchodovatelná emisní povolení
 - Dobrovolné závazky
- PINE database
 - Dle průmyslové činnosti (ISIC)
 - Dle spotřeby v domácnostech (COICOP)
 - Dle oblasti životního prostředí

ENVIRONMENTÁLNÍ PLATBY

- Daně
 - Povinné neekvivalentní platby do veřejného rozpočtu uvalené na daňové základy považované za relevantní ke vztahu k životnímu prostředí
- Poplatky
 - Povinná platba plynoucí do veřejných rozpočtů, za níž má poplatník nárok na ekvivalentní protiplnění ze strany státního orgánu, mající jednorázový a nahodilý charakter
- Cenové úhrady (obdoba poplatků)
 - Soukromoprávní charakter
- Cla
 - Dávka vybíraná státem v souvislosti s přechodem věci přes státní hranici

ENVIRONMENTÁLNÍ PLATBY: POPLATKY

- Princip internalizační
 - fiskální s účelovou vázaností
- Druhy
 - Znečišťovatelské
 - Náklady na odstranění znečištění
 - Uživatelské
 - Šetrné využívání
 - Výrobní
 - Minimalizace množství
- Provázanost se systémem úlev a sankčních plateb
- Hodnocení efektivity
 - Administrativní náklady
 - Správa a užití
 - Stimulační funkce

ENVIRONMENTÁLNÍ PLATBY: ZNEČIŠŤOVATELSKÉ POPLATKY

- Poplatek za uložení odpadu na skládku
 - Původce odpadu
 - Základní a riziková složka
 - Příjem obce (základní složka) a SFŽP (riziková složka)
- Poplatek za ukládání oxidu uhličitého
 - provozovatel, kterému bylo vydáno povolení provozu úložiště
 - Příjem obce
- Poplatek za ukládání radioaktivního odpadu
 - původce radioaktivního odpadu
 - Pravidelný/jednorázový
 - Dle množství vyrobené energie/odpadu
 - Příjem jaderného účtu

ENVIRONMENTÁLNÍ PLATBY: ZNEČIŠŤOVATELSKÉ POPLATKY

- Poplatek ze znečišťování ovzduší
 - provozovatel stacionárního zdroje uvedený v příloze č. 2
 - Výše dle množství emisí znečišťujících látek
 - Osvobození v návaznosti na snižování emisí
 - 65 % příjem SFŽP, 25 % příjem kraje, 10 % příjem státního rozpočtu (účelová vázanost)
- Poplatek za vypouštění odpadních vod
 - Do vod povrchových
 - ten, kdo vypouští odpadní vody do vod povrchových
 - Za objem a úroveň znečištění
 - Osvobození celkové nebo dílčí, sleva
 - Příjem SFŽP, relativní účelová vázanost
 - Do vod podzemních
 - oprávněný, který má povolení k vypouštění odpadních vod do vod podzemních
 - Osvobození
 - Příjem obce

ENVIRONMENTÁLNÍ PLATBY: JUDIKATURA

- Plnění povinností plynoucích z předpisů o ochraně ovzduší, včetně placení poplatků za znečišťování ovzduší, nevyklučuje odpovědnost provozovatele za škodu způsobenou na lesních porostech vypouštěním škodlivých látek do ovzduší.
 - NSS 25 Cdo 769/2006
- I. Poplatkovou povinnost za znečišťování ovzduší provozem velkého zdroje znečišťování (zde: kotelny na tuhá paliva postavené v objektu pivovaru) má provozovatel, jímž je právnická nebo fyzická osoba, která má právo nebo faktickou možnost tento zdroj provozovat.
- II. Veřejnoprávní povinnost nelze převést prostředky soukromého práva na někoho jiného. Smlouva o nájmu pivovaru obsahující ujednání o tom, že platit poplatky za znečišťování ovzduší provozem velkého zdroje znečišťování, nacházejícího se v objektu pivovaru, je povinností pronajímatele, je pro účely řízení o vyměření poplatku v dotčeném rozsahu právně neúčinná.
 - NSS 6 A 51/2001-30

ENVIRONMENTÁLNÍ PLATBY: UŽIVATELSKÉ POPLATKY

- Poplatek za odběr podzemní vody
 - Oprávněný z povolení k odběru podzemní vody
 - Osvobození na základě objemu
 - 50 % příjem kraje, 50 % příjem SFŽP, dobrovolná účelovost
- Poplatek za zábor půdy
 - Za odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu
 - Osoba, které svědčí oprávnění k záměru, pro který byl vydán souhlas s odnětím zemědělské půdy
 - Osvobození dle účelu
 - Zohlednění produkčních i ekologických funkcí
 - 55 % příjem státního rozpočtu, 15 % je příjem rozpočtu SFŽP a 30 % je příjem rozpočtu obce (účelová vázanost)
 - Za odnětí pozemku plnění funkcí lesa
 - Osvobození dle účelu
 - Zohlednění produkčních i ekologických funkcí
 - 40 % příjem obce, 60 % příjem SFŽP, dobrovolná účelovost

ENVIRONMENTÁLNÍ PLATBY: UŽIVATELSKÉ POPLATKY

- Poplatek za zábor půdy
 - Za průzkumné území
 - Organizace, které se stanovilo území pro vyhledávání a průzkum výhradního ložiska
 - Rozsah a čas
 - Příjem obce
 - Z dobývacího prostoru
 - Organizace, které byl stanoven dobývací prostor
 - Sazba dle rozsahu
 - Příjem obce
- Úhrada z vydobytých vyhrazených nerostů
 - držitel dobývacího prostoru, nebo organizace, která vydobyté nerosty získala při provádění ložiskového průzkumu ve stanoveném průzkumném území, nebo ten, kdo provádí nepovolené dobývání výhradního ložiska nebo neoprávněně provádí ložiskový průzkum, při kterém získal vyhrazený nerost
 - Množství + výhřevnost (hnědé uhlí), vazba na tržní ceny
 - Příjem státního rozpočtu (částečná účelovost) a obce
- Odvod za kácení dřevin rostoucích mimo les
 - Nelze uplatnit v praxi, chybí prováděcí právní předpis

ENVIRONMENTÁLNÍ PLATBY: VÝROBKOVÉ POPLATKY

- Poplatek za látky poškozující ozónovou vrstvu
 - výrobce a dovozce regulovaných látek a výrobků, které je obsahují
 - Příjem SFŽP
- Poplatek na podporu sběru, zpracování, využití a odstranění vybraných autovraků (ekologická daň na auta)
 - Žadatel o registraci použitého vozidla kategorie M1 a N1 do registru silničních vozidel
 - Osvobození dle subjektu
 - Výše dle plnění mezních hodnot emisí
 - Příjem SFŽP
- Mýtné?

ENVIRONMENTÁLNÍ PLATBY: ÚHRADY ZA VEŘEJNÉ SLUŽBY

- Platba k úhradě správy vodních toků a správy povodí
 - Ten, kdo odebírá povrchovou vodu z vodního toku
 - Cena dle účelu odběru
 - Osvobození na základě objemu nebo účelu
- Platby za komunální odpad
 - Místní poplatek
 - za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů
 - § 10b zákona č. 565/1990 Sb.
 - Poplatek za komunální odpad
 - § 17a ZoOdp
 - Smluvní úhrada
 - za shromažďování, sběr, přepravu, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů
 - § 17 odst. 6 ZoOdp a OZ

ENVIRONMENTÁLNÍ PLATBY:

NSS 5 AFS 175/2006-116 + NSS 6 AFS 24/2016-26

- Jediná kritéria pro vznik poplatkové povinnosti u tohoto místního poplatku jsou uvedena v § 10b odst. 1 zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích; úprava zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech, se pro tyto potřeby nepoužije. Tvrdí-li tedy fyzická osoba, která je přihlášená v obci se zavedeným místním poplatkem k trvalému pobytu, že není poplatníkem tohoto poplatku, neboť žádný komunální odpad [ve smyslu jeho definice vyplývající z § 4 písm. b) zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech] nevytváří, jde per se o argumentaci lichou.
- U místního poplatku má vymezení poplatníka formální charakter. Zavádí se zde nevyvratitelná právní domněnka, podle níž systém shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů obce využívá každá osoba splňující jedno z těchto formálních kritérií.
- Naproti tomu u poplatku za komunální odpad je poplatník vymezen jako každá fyzická osoba, při jejíž činnosti vzniká komunální odpad (srov. § 17a odst. 2 zákona o odpadech). I zde pracuje zákonodárce s nevyvratitelnou právní domněnkou, že dané osoby využívají obcí zavedený režim nakládání s komunálním odpadem, neboť opačný přístup by podporoval nežádoucí chování (nelegální ukládání odpadu v přírodě, využívání cizích nádob určených k odkládání odpadů apod.). Kritérium pro stanovení osoby poplatníka je však v tomto případě materiální – již nerozhoduje trvalý pobyt či vlastnictví nemovitosti, nýbrž to, zda určitá osoba skutečně vytváří svou činností odpad.
- Skutečně může existovat situace, kdy určitá osoba nebude považována za poplatníka, resp. plátce poplatku za komunální odpad navzdory tomu, že má na území příslušné obce evidován pobyt nebo že zde vlastní nemovitost.
 - Zejména to platí v případě, že
 - daná osoba tvrdí (a prokáže), že se na území obce, jež poplatek vyměřuje, ve vyměřovacím období vůbec nezdržovala, tudíž zde ani nevyvíjela žádnou činnost, při níž by mohl vznikat odpad.
 - že určitá osoba žije natolik alternativním způsobem života, že skutečně při své činnosti žádný odpad neprodukuje – kupuje výhradně nebalené výrobky, příp. výrobky ve vratných či biologicky rozložitelných obalech, a veškeré nespotřebované zbytky využívá jako vedlejší produkt legálním způsobem, např. ke kompostování či topení.

ENVIRONMENTÁLNÍ PLATBY: DANĚ

- Princip fiskální
 - Princip internalizační
- Druhy
 - Ekologické
 - Ostatní s využitím nižších sazeb a úlev
- Ekologická daňová reforma
 - Daňová restrukturalizace
 - Přesun ze zdanění lidské práce směrem ke zdanění výrobků a služeb
 - Od přímých k nepřímým daním
 - Výnosová neutralita
- Cíl = motivace subjektů k chování vedoucímu ke snížení poškození životního prostředí
 - Předmětem zdanění jsou statky a služby s prokazatelným negativním vlivem na životní prostředí a lidské zdraví
- Evropské a mezinárodní souvislosti

ENVIRONMENTÁLNÍ PLATBY: EKOLOGICKÁ DAŇOVÁ REFORMA – ČESKÁ REPUBLIKA

Plán

- I. etapa 2007 – 2008
 - Zdanění pevných paliv, zemního plynu a elektřiny
 - Transpozice Směrnice 2003/96/ES o zdanění energetických produktů a elektřiny - Zákon č. 261/2007 Sb. o stabilizaci veřejných rozpočtů
- II. etapa 2008 – 2013
 - Změny ve zdanění energetických produktů a elektřiny
 - Revize stávajících poplatků a dalších nástrojů regulace v oblasti životního prostředí a opatření v oblasti dopravy, transformace na ekologické daně (emisní daň z CO₂)
- III. etapa 2012 – 2017
 - Novelizace směrnice EU
 - Prohloubení reformy, rozšíření na další statky, výrobky a služby

Skutečnost

- I. etapa 2007 – 2008
 - Zdanění pevných paliv, zemního plynu a elektřiny
 - Transpozice Směrnice 2003/96/ES o zdanění energetických produktů a elektřiny - Zákon č. 261/2007 Sb. o stabilizaci veřejných rozpočtů
- II. etapa 2008 – 2013
 - Ustoupení od zavedení daně z CO₂
 - Novelizace poplatků za znečišťování ovzduší
- III. etapa 2012 – 2017
 - Vazba na revizi směrnice 2003/96/ES
 - Neúspěšný návrh revize 2015

ENVIRONMENTÁLNÍ PLATBY: „EKOLOGICKÉ DANĚ“ V ČESKÉ REPUBLICE

- Zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů
- Daň z pevných paliv
- Daň z elektřiny
- Daň ze zemního plynu
 - Energetické daně
 - V kombinaci s osvobozením od daně
 - Výroba tepla, elektřiny, ekologicky šetrné elektřiny
- Zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních
- Daň z minerálních olejů
 - Pro pohon motorů
 - V kombinaci s osvobozením od daně
 - Pro vytápění
- Spotřební daně

ENVIRONMENTÁLNÍ PLATBY: OSTATNÍ DANĚ

Daň silniční

- Předmětem daně
 - silniční motorová vozidla určená k podnikání
 - vozidla s největší povolenou hmotností nad 3,5 tuny určená výlučně k přepravě nákladů
- Osvobození od daně, např.
 - vozidla pro dopravu osob nebo vozidla pro dopravu nákladů s největší povolenou hmotností méně než 12 tun, která
 - 1. mají elektrický pohon,
 - 2. mají hybridní pohon kombinující spalovací motor a elektromotor,
 - 3. používají jako palivo zkapalněný ropný plyn označovaný jako LPG nebo stlačený zemní plyn označovaný jako CNG, nebo
 - 4. jsou vybavena motorem určeným jeho výrobcem ke spalování automobilového benzínu a ethanolu 85 označovaného jako E85.

Daň z nemovitosti

- Předmětem daně nejsou, mj.
 - lesní pozemky, na nichž se nacházejí lesy ochranné a lesy zvláštního určení
- Osvobození od daně, např.
 - pozemky tvořící jeden funkční celek se stavbami sloužícími výlučně k účelu zlepšení stavu životního prostředí
 - pozemky území zvláště chráněných, pozemky v národních parcích a chráněných krajinných oblastech pozemky zařazené do jejich I. zóny
 - pozemky remízků, hájů a větrolamů a mezí na orné půdě, trvalých travních porostech, pozemky pásma hygienické ochrany vod I. stupně
 - zemědělské pozemky na dobu pěti let a lesní pozemky na dobu 25 let, počínaje rokem následujícím po roce, kdy byly po rekultivaci technickým opatřením nebo biologickým zúrodněním vráceny zemědělské nebo lesní výrobě
 - stavby sloužící výlučně k účelům zlepšení stavu životního prostředí
 - stavby na dobu pěti let od roku následujícího po provedení změny spočívající ve změně systému vytápění přechodem z pevných paliv na systém využívající obnovitelné energie solární, větrné, geotermální, biomasy,

FINANČNÍ REZERVY A POJIŠTĚNÍ

- Účelová akumulace finančních prostředků
 - Motivační a kompenzační funkce
 - Finanční rezervy
 - Povinné vytváření
 - Zajišťovací funkce
 - Akumulace finančních prostředků u regulovaného subjektu
 - Vázaný bankovní účet
 - Pojištění
 - Povinné vytváření
 - Zajišťovací a motivační funkce
 - Akumulace finančních prostředků u třetí osoby
 - Druhy
 - Škoda způsobená třetím stranám, sanační náklady, odpovědnost dodavatelů, doprava nebezpečných látek, provoz skládek
 - Bankovní záruka, finanční zajištění, jistiny
- Atomový zákon
 - Zákon o předcházení ekologické újmě a její nápravě
 - Zákon o prevenci závažných havárií
 - Zákon o odpadech
 - Zákon o ukládání oxidu uhličitého
 - Horní zákon, zákon o nakládání s těžebním odpadem
 - Zákon o Antarktidě
 - Krizový zákon

TRŽNĚ ORIENTO VANÉ NÁSTROJE: OBCHODOVATELNÉ POVOLENKY

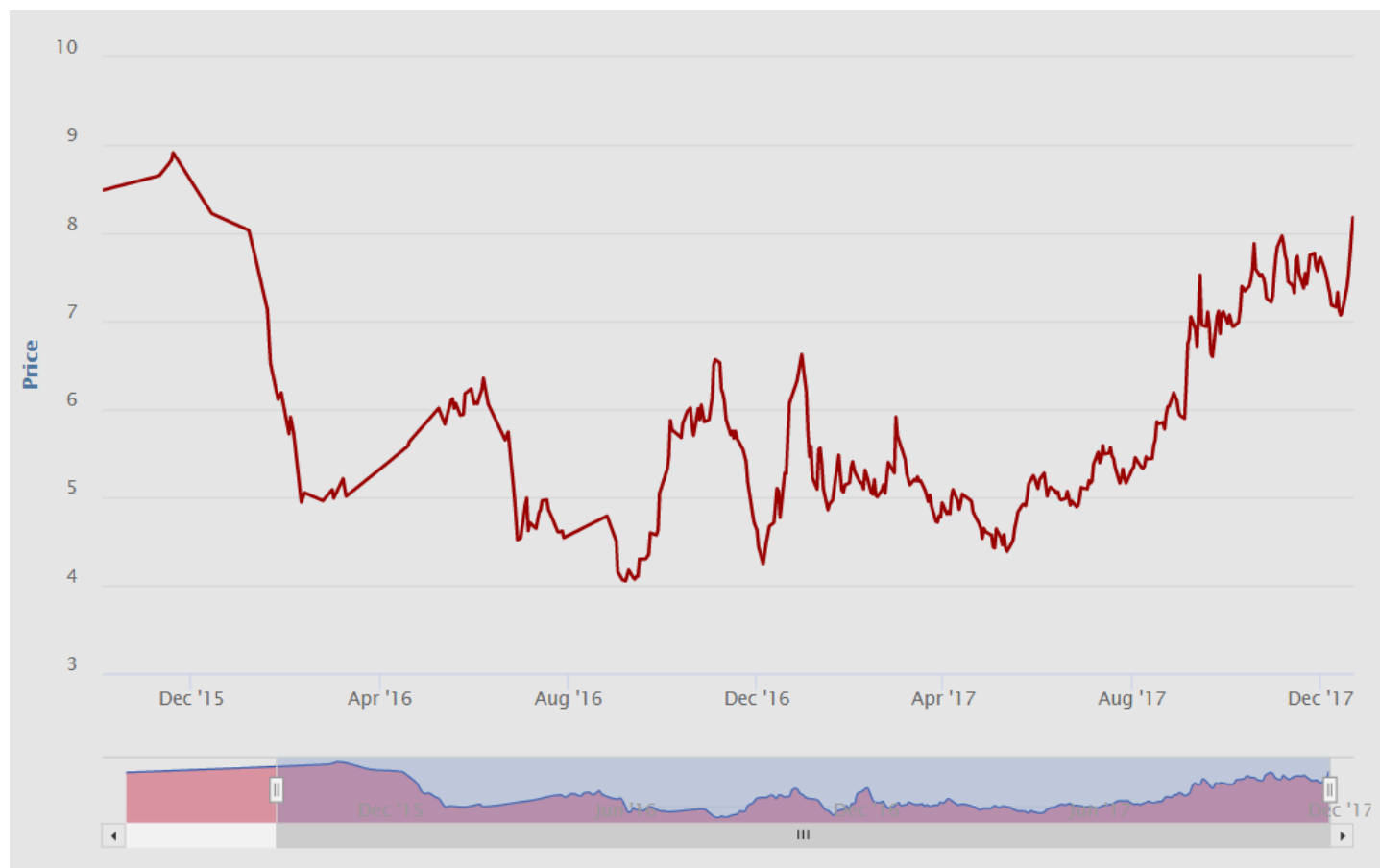
- Kvantifikovatelná veřejnoprávní oprávnění či povinnosti
 - Odpovídající jedné tuně emitovaného CO₂
- Obchodování na úrovni
 - Mezinárodní mezi státy
 - Rámcová úmluva OSN o změnách klimatu
 - Kjótský protokol
 - Pařížská dohoda
 - Evropské mezi vybranými provozovateli
 - Směrnice 2003/87/ES
 - Nařízení EU č. 389/2013
 - Národní
 - Zákon č. 383/2012 Sb.
- Systémy trhů
 - Cap-and-trade systém
 - stanoven celkový strop množství znečištění za určitý region/stát a časovou jednotku
 - emisní povolenky rozděleny mezi jednotlivé znečišťovatele, které jsou využity, prodány, příp. dodatečně nakoupeny
 - Baseline-and-credit systém
 - Emisní povolenky stanoveny dle obecných parametrů (energetické spotřeby či výroby)
 - Přidělené množství povolenek znečišťovateli na stanovené období v závislosti na ekonomické aktivitě
 - Snížení emisí znamená kredity, které mohou být prodány
- Podpůrné mechanismy
 - off-sets, banking, bubbles

OBCHODOVATELNÉ POVOLENKY

2. OBCHODOVACÍ OBDOBÍ/FÁZE III 2013 – 2020

PROBLÉMY:
HOSPODÁŘSKÁ KRIZE, POKLES
VÝROBY, PŘEBYTEK POVOLENEK
PROPAD TRŽNÍ CENY POVOLENEK

ZPRÁVA O FUNGOVÁNÍ
EVROPSKÉHO TRHU S UHLÍKEM

OBCHODOVATELNÉ POVOLENKY: ZÁKON Č. 383/2012 SB.

- Povolení k emisím = účast v systému
- Správce rejstříku = operátor trhu s elektřinou OTE, a.s.
- Kombinace bezplatného přidělování a dražebního systému (nařízení EU č. 1031/2000)
 - Výnos z dražeb povolenek je příjmem státního rozpočtu, a není-li stanoveno jinak, je účelově vázán na dodatečné financování činností vedoucích ke snižování emisí skleníkových plynů, na podporu inovací v průmyslu, na opatření, jejichž cílem je zvýšit energetickou účinnost včetně výstavby a rekonstrukce soustav zásobování tepelnou energií, snižování energetické náročnosti budov a zvyšování účinnosti užití energie v průmyslu a energetice, na podporu vědy a výzkumu v oblasti efektivního nakládání se zdroji, na podporu úspor energie na straně spotřebitelů, na adaptační opatření, na plnění mezinárodních závazků České republiky a rozvojovou pomoc v oblasti ochrany klimatu, na náklady spojené s fungováním a správou Evropského systému obchodování a správou rejstříku a na podporu výzkumu, vývoje, výroby a zavádění vhodných technologií a akcí vědecko-technického rozvoje v oblasti snižování emisí skleníkových plynů z dopravy, zejména z civilního letectví.
 - Výdaje z výnosů z 50 % realizovány prostřednictvím kapitoly Ministerstva průmyslu a obchodu a z 50 % prostřednictvím Státního fondu životního prostředí
- Vydání povolenek – zjišťování, vykazování a ověřování množství emisí – vyřazení povolenek

OBCHODOVATELNÉ POVOLENKY: PERSPEKTIVY

- Reforma → Směrnice EU 2018/410
- Mechanismy financování přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku
 - Fond inovací
 - Modernizační fond
- **Lineární redukční faktor (LRF)**
 - Roční snižování stropu celkových emisí v systému ve výši 2,2 % na místo současných 1,74 %
- **Rezerva tržní stability (MSR)**
 - odebírání povolenek z trhu na základě výše jejich přebytku
 - zdvojnásobení na 24 % kumulativního ročního přebytku pro období 2019-2023
 - omezení platnosti povolenek nad určitou úrovní v MSR od roku 2023
- Opatření zabraňující **tzv. „úniku uhlíku“** (carbon leakage)
 - úprava podílu povolenek, který bude dražen, 100% přiděl povolenek zdarma pro odvětví ohrožená únikem uhlíku, postupné snižování podílu zdarma přidělovaných povolenek méně ohroženým odvětvím a další opatření.
- Pravidelný přezkum

DEPOZITNĚ REFUNDAČNÍ SYSTÉMY

- Princip rozšířené odpovědnosti výrobců
 - Povinná účast
 - Spotřebitelská volba
- Funkce akumulární, motivační
- Zpětný odběr → ekologická recyklace nebo opětovné využití
 - Zálohový režim
 - Režim recyklačních poplatků
- Dobrovolné DR systémy
 - Blíže viz Pavelka I. Depozitně-refundační systémy v České republice – současnost a perspektivy. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/jdyhu/Diplomova_prace.pdf

DEPOZITNĚ REFUNDAČNÍ SYSTÉMY

Zálohové systémy

- Zákon č. 477/2001 Sb., o obalech
- Vratné zálohované obaly
 - účtování zvláštní peněžní částky, která je přímo vázána k vratnému obalu použitému k prodeji výrobku a jejíž vrácení po vrácení tohoto obalu je kupujícím při prodeji výrobku zaručeno
 - Informační povinnost a povinnost nepodmíněného výkupu
 - Skleněné láhve dle nařízení č. 111/2002 Sb.
 - Pivní láhve

Zpětný odběr/oddělený sběr

- Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech
- Vybrané výrobky, zařízení a odpady
 - Baterie a akumulátory
 - Výbojky a zářivky
 - Pneumatiky
 - Elektrozařízení a elektroodpad
 - Autovraky
- Zákon č. 477/2001 Sb., o obalech
- Zpětný odběr odpadu z obalů

DOBROVOLNÉ NÁSTROJE EKONOMICKÉ POVAHY

- Ekoznačení
 - Ekologicky šetrný výrobek – ekoznačka ČR
 - The Flower – Květina – ekoznačka EU
- Veřejné zelené zakázky (Green Public Procurement, GPP)
 - státní a veřejné instituce při svém nakupování upřednostňují výrobky a služby šetrné k životnímu prostředí = environmentálně šetrné (tzv. zelené) veřejné zakázky.
- Dobrovolné environmentální dohody
 - smluvní závazky uzavírané v oblasti ochrany životního prostředí mezi orgány veřejné správy a podnikatelskými subjekty (např. podniky či svazy) za účelem efektivnějšího dosažení cílů v oblasti ochrany životního prostředí.
- Čistší produkce
 - preventivní strategii podporující efektivnější využívání vstupních zdrojů
 - ekonomicky výhodný způsob snižování negativních dopadů výroby či poskytování služeb na životní prostředí
- EMAS - systém environmentálního managementu
 - aktivní přístup podniku ke sledování, řízení a postupnému snižování dopadů svých činností na životní prostředí
- Zelené fondy

VÝDAJE Z VEŘEJNÝCH ROZPOČTŮ

- Zdroje
 - Unijní rozpočet
 - Státní rozpočet
 - Účelové fondy
 - Komunální rozpočty
- Finanční podpory
 - Přímé (dotace), nepřímé (záruky)
 - Návrtné (úvěry), nenávrtné (dotace)
 - Cenové regulace a garance
- Přímé finanční výdaje – přímé aktivity státu/ÚSC
 - Pozemkové úpravy
 - Péče o zvláště chráněná území
 - Výkup pozemků
 - Údržba veřejné zeleně
 - Odstraňování ekologických zátěží
 - Provoz zařízení k ochraně životního prostředí

VÝDAJE Z VEŘEJNÝCH ROZPOČTŮ: STÁTNÍ PODPORA OBNOVITELNÝCH ZDROJŮ ENERGIE

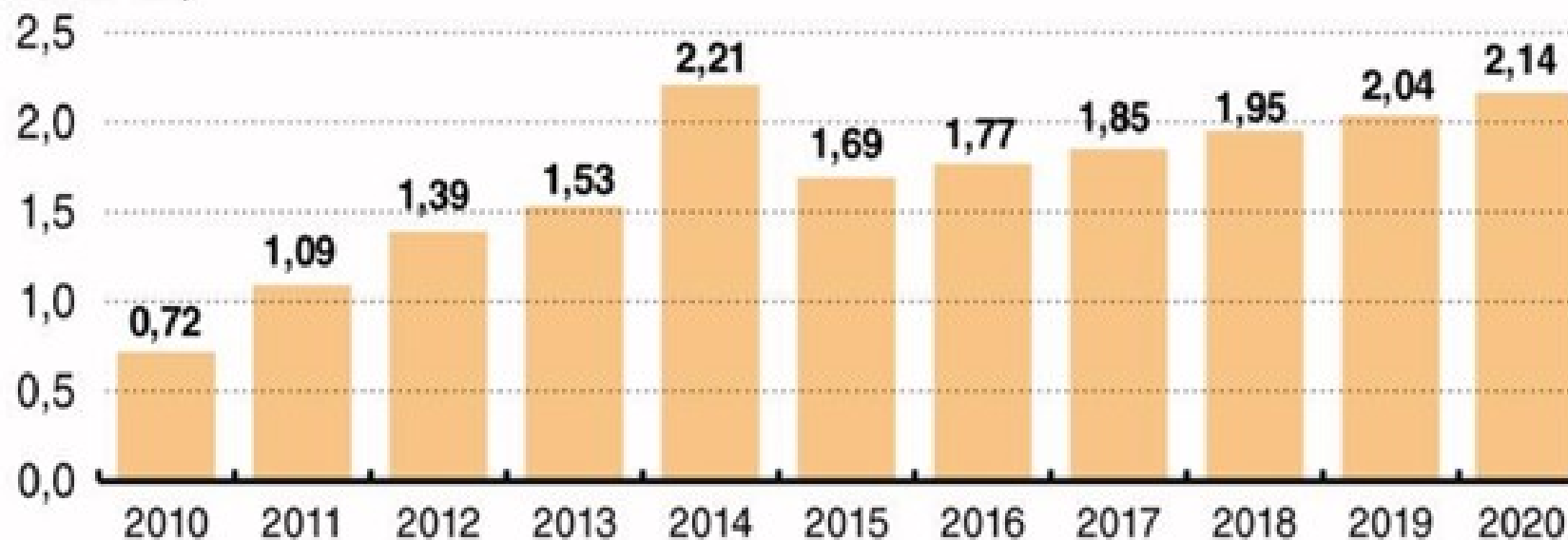

- Zákon č 180/2005 Sb., o podpoře obnovitelných zdrojů energie
- Garantované výkupní ceny
 - Na dobu 20 let s pravidelným ročním navýšením o 2 %
 - Solární daň
- Zákon č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie
- Podpora elektřiny z obnovitelných zdrojů se stanoví s ohledem na předpokládané hodnoty výroby energie pro jednotlivé druhy obnovitelných zdrojů pro jednotlivé roky do roku 2020 uvedené v Národním akčním plánu.
- Výkupní ceny
- Zelený bonus
 - Finanční částka na podporu výroby

VÝDAJE Z VEŘEJNÝCH ROZPOČTŮ: PODPORA BIOPALIV

Jak v Česku podporujeme biopaliva úlevami na spotřebních daních

(v mld. Kč)

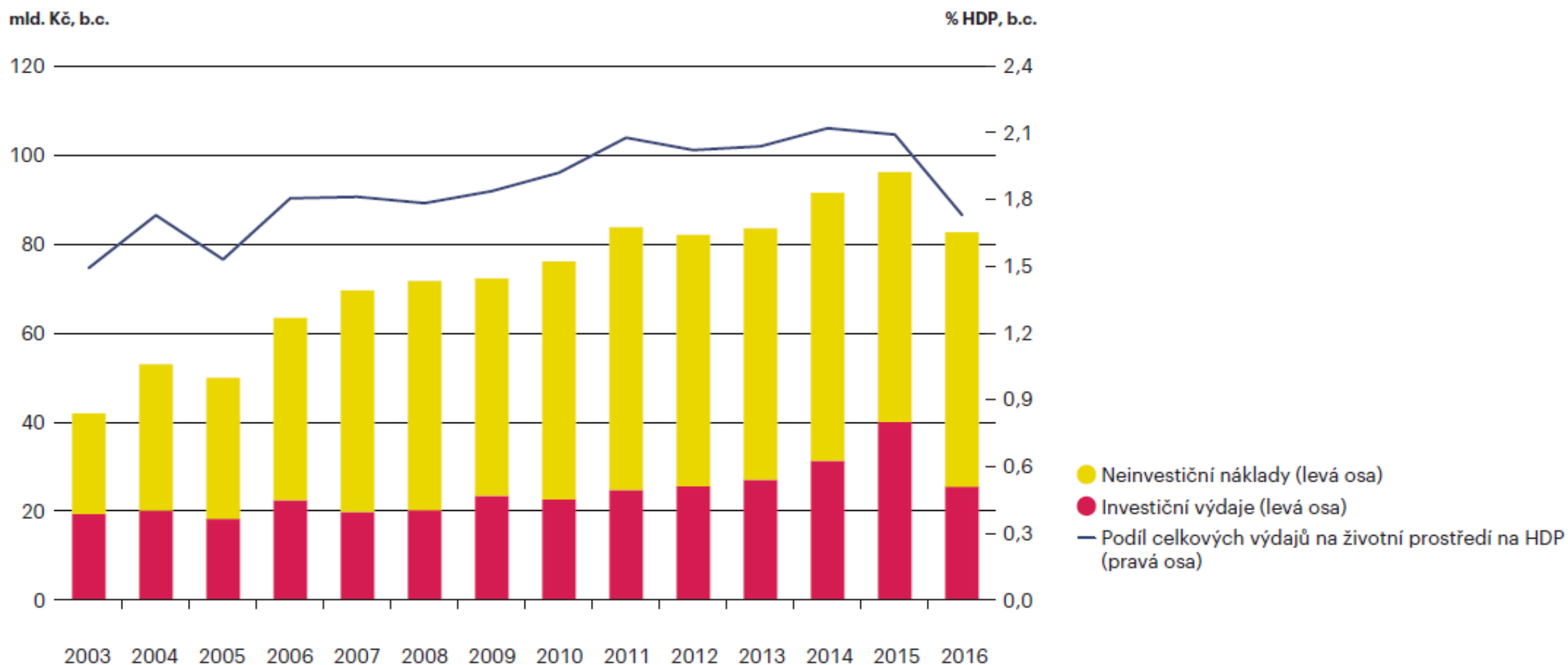

Pramen: MPO, Celní správa ČR

VÝDAJE Z VEŘEJNÝCH ROZPOČTŮ

- Finanční prostředky na podporu hospodaření v lesích
- Finanční příspěvek na opatření ke zlepšování přírodního prostředí
- Náhrada za ztížení zemědělského a lesního hospodaření
- Náhrada zvýšených nákladů na hospodaření v lesích ochranných a v lesích zvláštního určení
- Úhrada výdajů na opatření ve veřejném zájmu v oblasti vodního hospodářství
- Zvláštní účet v rámci rozpočtu kraje pro
 - náhradu nákladů na nápravná opatření k nápravě ekologické újmy na povrchových nebo podzemních vodách
 - odstranění následků nedovoleného vypouštění odpadních vod, nedovoleného nakládání se závadnými látkami nebo havárií
 - Ve výši 10.000.000 Kč
- Jaderný účet
 - Součást státního rozpočtu, účelová vázanost, spravuje MF
 - Příjmy
 - Poplatky za ukládání radioaktivních odpadů a příjmy Správy úložišť radioaktivních odpadů
 - Výnosy z operací s peněžními prostředky jaderného účtu na finančním trhu (investor MF)
 - Dotace, dary, granty

Celkové výdaje na ochranu životního prostředí v ČR [mld. Kč, % HDP, b.c.], 2003–2016

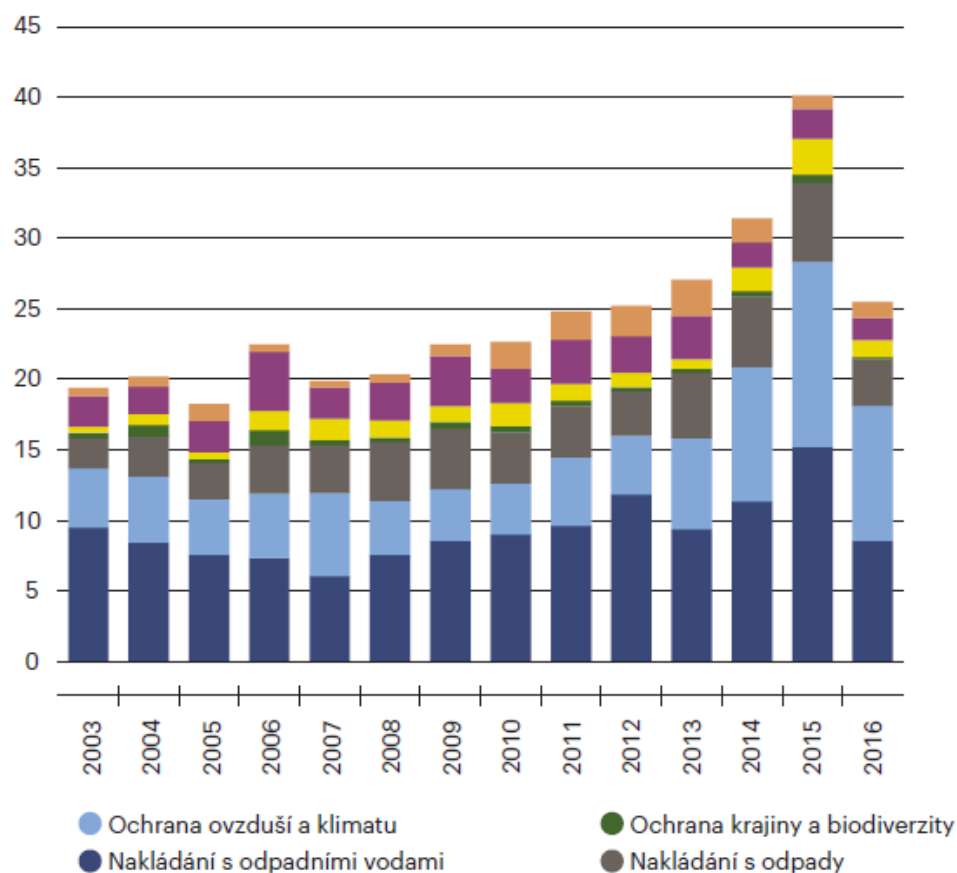

Zdroj: ČSÚ

Investice a neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí podle programového zaměření v ČR [mld. Kč, b.c.], 2003–2016

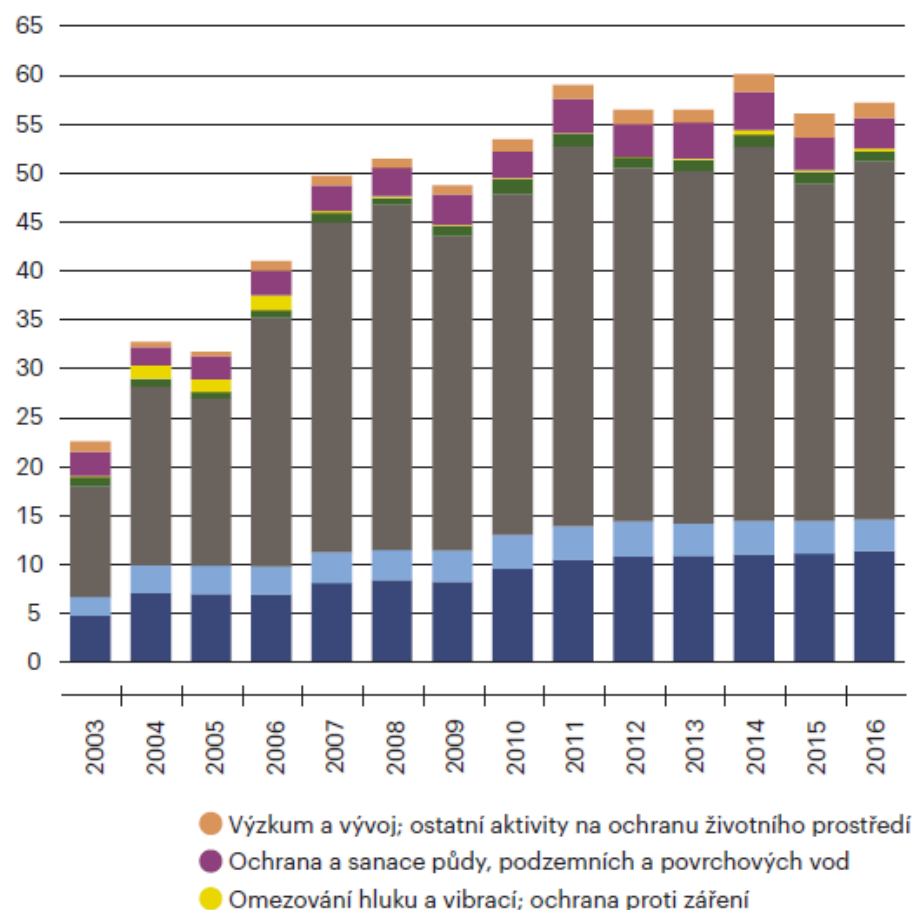
Investice (investiční výdaje)

mld. Kč, b.c.

Neinvestiční náklady

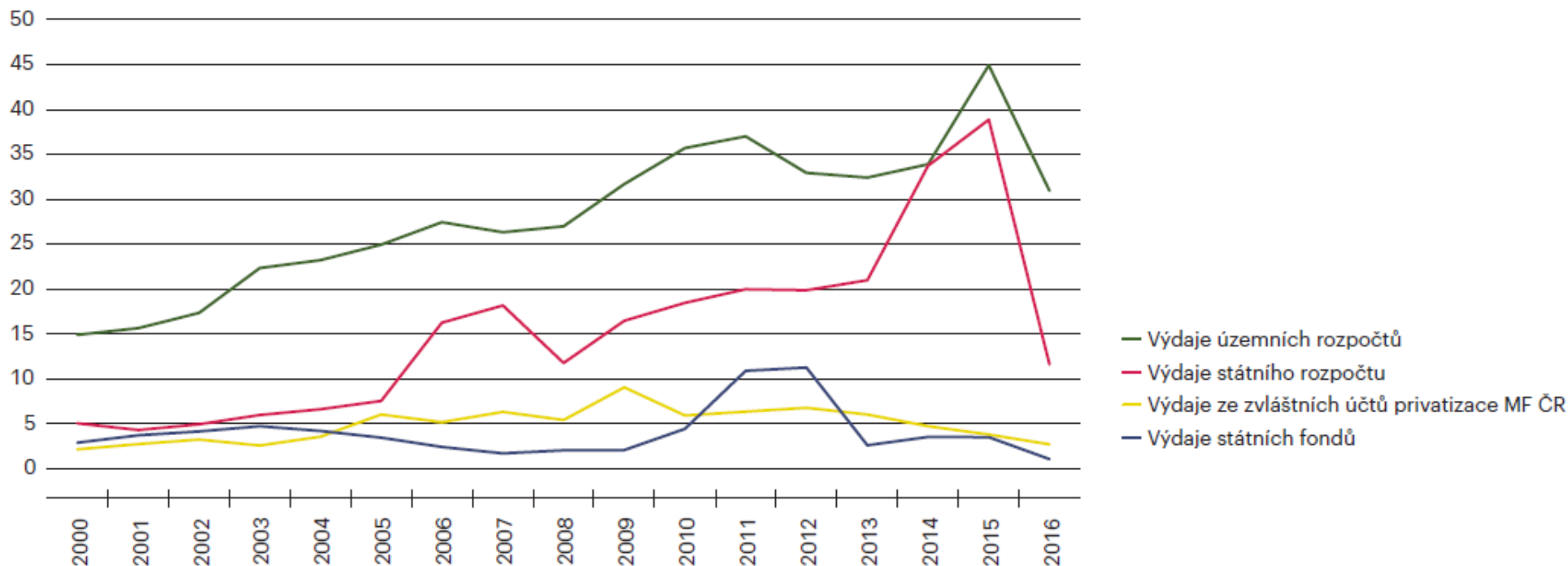
mld. Kč, b.c.

Zdroj: ČSÚ

Veřejné výdaje na ochranu životního prostředí v ČR dle typu zdroje [mld. Kč, b.c.], 2000–2016

mld. Kč, b.c.

Výdaje ze zvláštních účtů privatizace MF ČR (do roku 2005 výdaje FNM ČR) zahrnují prostředky bývalého FNM ČR zrušeného ke dni 1. 1. 2006. Tyto výdaje jsou vynakládány k odstranění starých ekologických škod vzniklých před privatizací a způsobených dosavadní činností podniků, resp. na nápravu ekologických škod způsobených těžbou nerostů a na revitalizaci dotčených území. Část veřejných výdajů územních rozpočtů na životní prostředí může představovat duplicitu výdajů z centrálních zdrojů.

Zdroj: MF ČR

ZDROJE FINANCOVÁNÍ OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ: EVROPSKÝ PROGRAM LIFE

- Finanční nástroj EU pro životní prostředí a klima
- Oblasti podpory
 - Příroda
 - Klima
 - Zdroje
 - Kampaně
- Projekty
- Forma
 - Granty
 - Půjčky
 - Investice

Zdroj: MŽP

ZDROJE FINANCOVÁNÍ OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

ZDROJE FINANCOVÁNÍ OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ: EVROPSKÉ FONDY A PROGRAMY

Operační program životní prostředí 2014 – 2020

- Evropské strukturální a investiční fondy
- Prioritní osy
 - Zlepšování kvality vody a snižování rizika povodní
 - Zlepšování kvality ovzduší v lidských sídlech
 - Odpady a materiálové toky, ekologické zátěže a rizika
 - Ochrana a péče o přírodu a krajinu
 - Energetické účinnosti

Další programy a fondy EU

- Norské fondy
- INTERREG – programy přeshraniční a nadnárodní spolupráce
- Evropský fond pro strategické investice

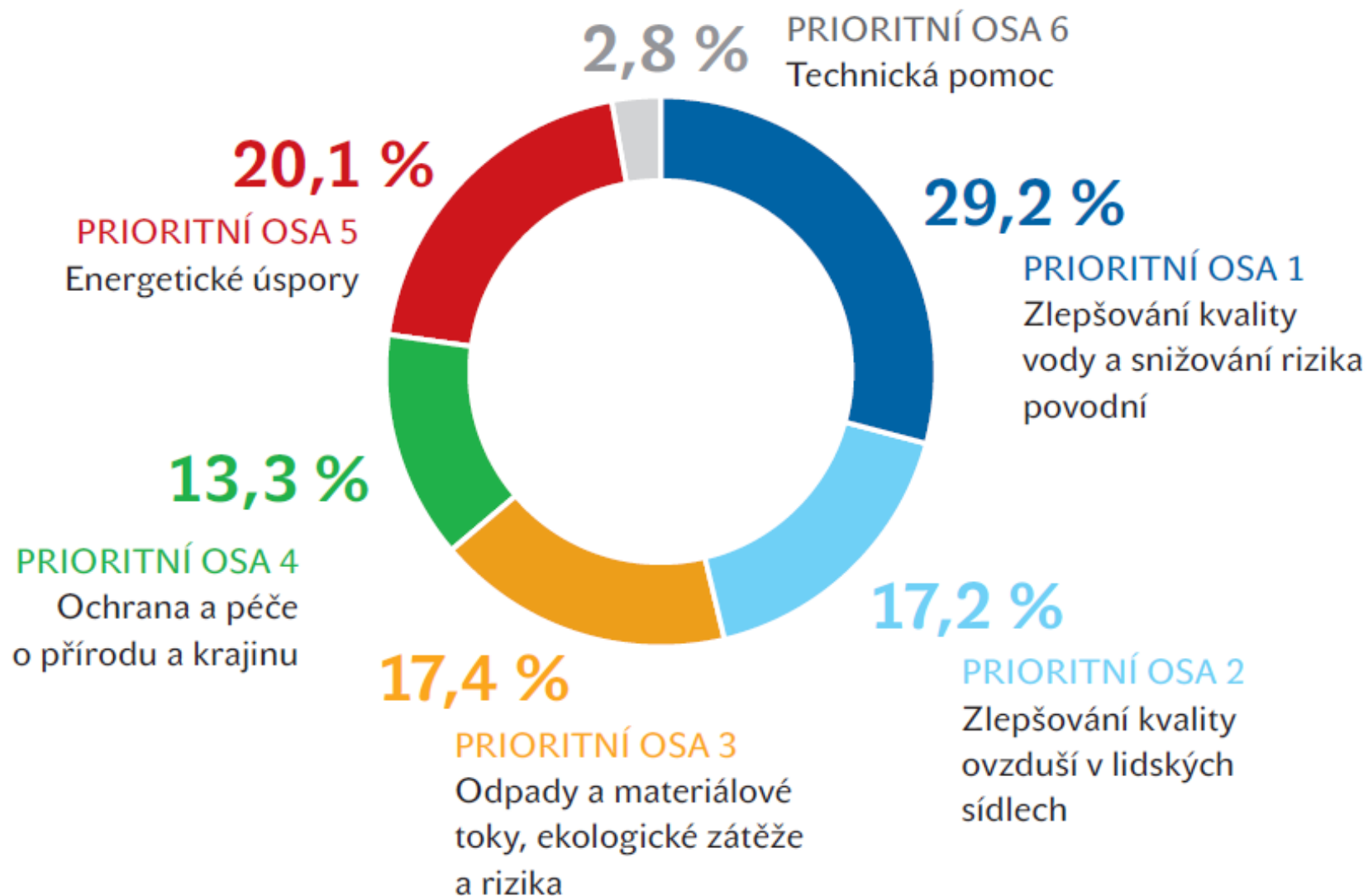

PODÍL JEDNOTLIVÝCH PRIORITNÍCH OS

V Operačním programu
Životní prostředí je
pro programové
období 2014–2020
připraveno téměř

2,637 miliardy eur

z Fondu soudržnosti
a Evropského fondu
pro regionální rozvoj
na projekty zlepšující stav
životního prostředí
v České republice.

Oblast podpory A

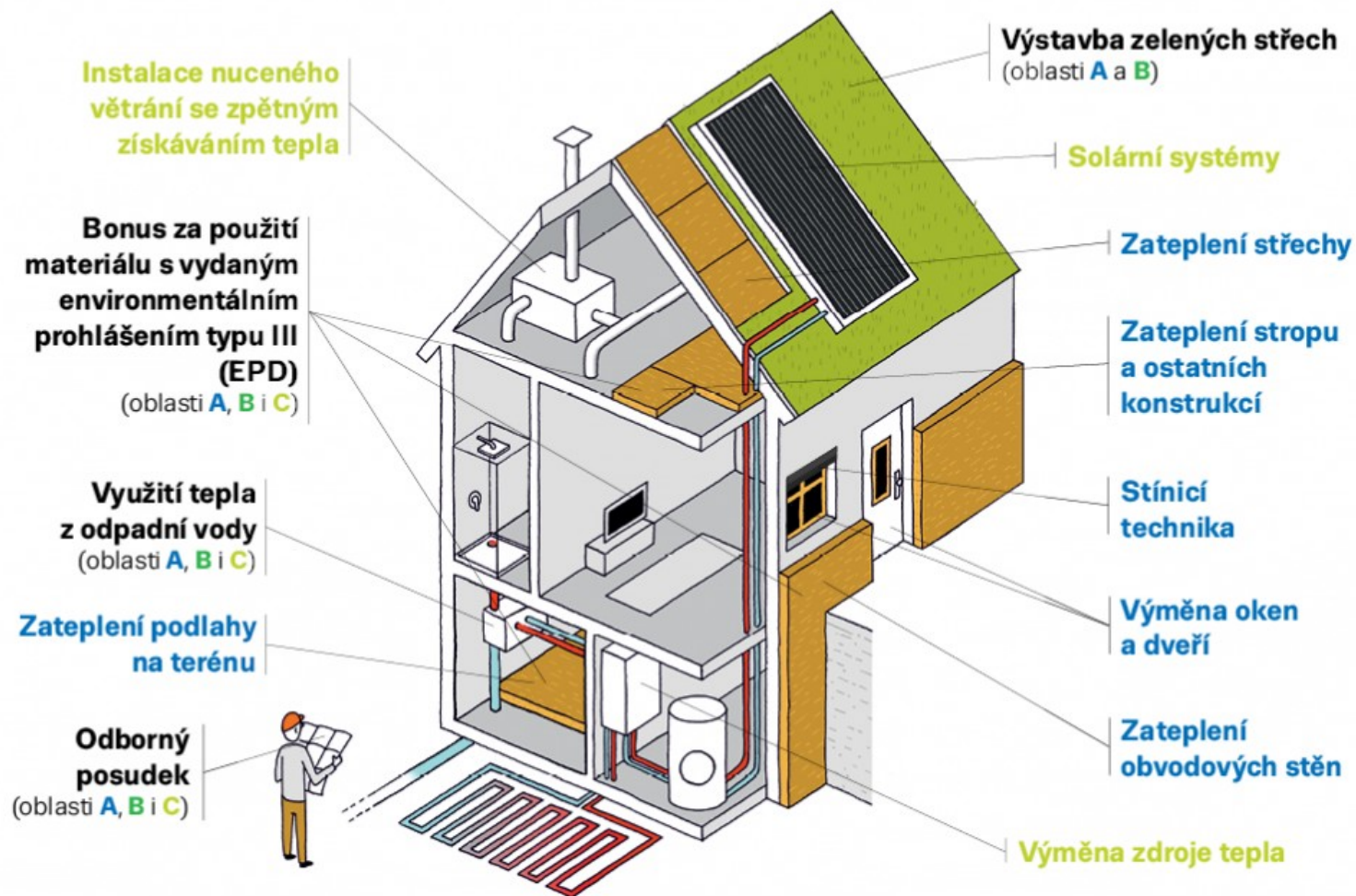
Zateplení rodinných domů...

Oblast podpory B

Výstavba v pasivním standardu...

Oblast podpory C

Obnovitelné zdroje energie...

NOVÁ ZELENÁM ÚSPORÁM

Zdroj:
<https://www.novazelenausporam.cz/>

ZDROJE FINANCOVÁNÍ OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ: NÁRODNÍ PROGRAMY A FONDY

Národní program Životní prostředí

- Prioritní oblasti
 - Voda
 - Ovzduší
 - Odpady, staré zátěže, environmentální rizika
 - Příroda a krajina
 - Životní prostředí ve městech a obcích
 - Environmentální prevence
 - Inovativní a demonstrační projekty

Další programy

- Granty pro nevládní neziskové organizace
 - Neinvestiční projekty
 - Koordinační projekty
- Program péče o krajinu
 - Podpora drobných opatření v oblasti územní a druhové ochrany přírody a krajiny
- Program obnovy přirozených funkcí krajiny
 - Podpora realizace opatření vyplývajících z plánovacích a koncepčních dokumentů

STÁTNÍ FOND ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

- **Institucionální nástroj**
 - Jiná státní organizace
 - Zřízená a spravovaná MŽP
 - Zákon č. 388/1991 Sb.
 - Statut a jednací řád
- **Činnosti**
 - Podpora ekologických opatření uskutečňovaných v souladu s aktuální SPŽP a zásadami ochrany životního prostředí ČR
 - Administrace prostředků získaných od Evropské unie pro oblast životního prostředí
- **Úkoly**
 - konzultace a poradenství
 - příjem žádostí o podporu
 - vyhodnocování žádostí a příprava návrhů pro jednání Rady Fondu a rozhodnutí ministra
 - smluvní agenda pro poskytování podpory, agenda smluvního ručení za poskytované půjčky
 - uvolňování finančních prostředků příjemcům včetně průběžného sledování použití prostředků
 - závěrečné vyhodnocování projektů a dosažených ekologických efektů, sledování návratnosti půjček
 - stanovování a vymáhání sankcí při nedodržení smluvních podmínek nebo porušení rozpočtových pravidel

PŘÍJMY SFŽP

- poplatky za vypouštění odpadních vod do vod povrchových,
- poplatky za vypouštění škodlivých látek do ovzduší,
- poplatky podle zákona o odpadech,
- odvody za odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu ve výši 60% jejich celkového objemu určeného orgánem ochrany zemědělského půdního fondu,
- poplatky za skutečný odběr podzemních vod ve výši 50 % jejich celkového objemu,
- úhrady odváděné do státního rozpočtu za vydobyté nerosty,
- pokuty uložené orgány správce Fondu a Českou inspekcí životního prostředí za porušení předpisů a opatření k ochraně životního prostředí,
- peněžní příjmy z postihu žadatelů za neoprávněné použití nebo zadržení prostředků Fondu,
- dotace ze státního rozpočtu,
- podíly na výnosu daní,
- úvěry od právnických osob,
- příspěvky od tuzemských a zahraničních právnických a fyzických osob,
- další příjmy stanovené obecně závaznými právními předpisy v jednotlivých úsecích životního prostředí.

STÁTNÍ FOND ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Formy podpory

- dotace
- subvence
- půjčky
- převzetí závazku
- další pomoc

Oblasti podpory

- ochrana vod
- ochrana ovzduší a snižování emisí
- ochrana přírody, krajiny, půdy a využívání přírodních zdrojů
- nakládání s odpady a odstraňování ekologických zátěží
- technologie a výrobky
- využití obnovitelných zdrojů energie
- úspory energie
- omezování průmyslového znečištění a snižování environmentálních rizik
- environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

HODNOCENÍ EKONOMICKÝCH NÁSTROJŮ

Výhody

- Minimalizace celkových společenských nákladů
- Snížení nároků na státní administrativu
- Podpora inovací
- Vytváření zdrojů financování
- Tržní konformita
- Ekonomická efektivnost

Nevýhody

- Nejistý výsledek
 - Předpoklad racionálního chování a snahy o maximalizaci hospodářského prospěchu
- Omezený věcný dopad
 - Akutní řešení, havárie, lokální znečištění,...
- Obtížné oceňování přírodních zdrojů i újmy na nich

RIZIKOVÉ FAKTORY

- „kouzlo nechtěného“
 - nezamýšlené důsledky – např. černé skládky, podpora biopaliv či FVE (záběr půdy)
- „vyschlé zdroje“
 - změna chování znamená menší příjem z poplatků/daní
- „motivovaný regulátor“
 - upřednostnění fiskální funkce před motivační
- politické vlivy a lobby při rozhodování o systému nástrojů
- prostředky nepoužity na ochranu ŽP
 - Viz Dienstbier F. Disertační práce. MU Brno, 2006.

DĚKUJI ZA POZORNOST...

- Použité zdroje
 - Výše uvedené v prezentaci.
 - Dienstbier F. Disertační práce. MU Brno, 2006.
 - Vícha O. Princip „znečišťovatel platí“ z právního pohledu. Praha: Linde, 2014.
 - Tkáčiková J. (ed.) Ekonomické nástroje v právu životního prostředí. MU Brno, 2010.
 - Úvod do environmentální ekonomie a politiky. VŠE Praha.